– розробки законодавчих вимог стосовно протидії маніпулюванню вартістю цінних паперів інститутів спільного інвестування;

– посилення контролю за власниками та керівниками фінансових установ, шляхом розкриття інформації про частку володіння ними фінансової установи;

– удосконалення електронної системи розкриття інформації на фондовому ринку;

– забезпечення системи державного моніторингу виконання фондовими біржами вимог щодо здійснення операцій з цінними паперами в режимі реального часу;

– посилення вимоги щодо реклами цінних паперів та послуг, що надаються професійними учасниками фондового ринку.

Література

1. Кононенко А.Ф. Фінансовий механізм фондового ринку / А.Ф. Кононенко// Матеріали V науково–практичної конференції «Оподаткування у промисловому регіоні: теорія, практика і перспективи розвитку». – Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. Туган–Барановського. – 2005. – С. 55–57.

2. Корєєв В.В. Інвестиційна спорідненість приватизації і фондового ринку / В.В. Корєєв // Фінанси України. – 2007. – №4. – С. 73–79.

3. Кузнєцова Н.С. Ринок цінних паперів в Україні і правові основи формування та функціонування / Н.С. Кузнєцова, І.Р. Назарчук – К.: ЮРІНКОМ, 2006. – 528 с.

4. Назарчук. М. Середньостроковий прогноз розвитку фондового ринку України / М. Назарчук // Економіка України. – 2008. – №2. – С. 47–61.

5. Мороз А. Банки на ринку цінних паперів України / А. Мороз // Вісник НБУ. – 2007. – №2. – С. 38–40.

6. Шахов М. Фондовый рынок Европы растет несмотря на долговые проблемы Електрон. дан. – 01.12.2010 р. – Режим доступу: http://www.rbcdaily.ru вільний. Назва з екрану.

Л.З. СІТШАЄВА,
здобувач, викладач, Національна академія природоохоронного та курортного будівництва

Пріоритети реалізації податкової політики України в сучасних умовах

У статті визначено пріоритетні напрями реалізації податкової політики України через аналіз податкових реформ, позитивних і негативних наслідків їх впровадження.

В статье определены приоритетные направления реализации налоговой политики Украины через анализ налоговых реформ, позитивных и негативных последствий их внедрения.

The paper identified priority areas for implementation of the Tax Policy of Ukraine through the analysis of tax reforms, the positive and negative effects of their introduction.

Актуальність проблеми визначення пріоритетних напрямів реалізації податкової політики України зумовлена тим, що уряд України сьогодні веде активні дії з удосконалення податкової системи та адаптації податкового законодавства до вимог розвинутих країн світу. Головною метою цих реформ є побудова ефективної податкової політики країни, яка була б спрямована на вирішення цілого комплексу проблем, пов'язаних із керованістю економіки як системи, розвитком виробництва, наповненням бюджету задля фінансового забезпечення конституційного права громадян України на гідний рівень життя.

Постановка проблеми. Розв'язання існуючих проблем у чинній податковій політиці України має відбуватися через послідовну реалізацію стратегічних цілей реформування податкової системи України. Нагальність потреби у реформуванні податкової системи зумовлена не тільки впливом світових кризових явищ, а й цілою низкою серйозних внутрішніх проблем. Головним фактором впливу кризових явищ в Україні стала не виважена податкова політика уряду країни, в результаті якої відбулося не тільки гальмування інноваційно–інвестиційних процесів, а й послаблення фіскальної політики країни в цілому через зниження рівня реальних податкових надходжень.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблему визначення пріоритетних напрямів реалізації податкової політики України досліджує безліч вітчизняних економістів, вчених, зокрема це В. Вишневський [1], А. Соколовська [2], В. Геєць [3], В. Федосов [4], В. Опарін [4], В. Суторміна [5], Л. Шаблиста [6], П. Мельник [7], О. Василик [8], С. Юрій [9], В. Андрущенко [10], А. Крисоватий [11], Л. Тарангул [12] та інші.

Виділення невирішених частин проблеми. Незважаючи на наявність багатьох досліджень, які висвітлюють особливості реформування податкової політики України, а також значні здобутки у дослідженні цієї проблеми, ще багато питань вимагають досліджень і наукових розробок.

Метою статті є визначення пріоритетних напрямів реалізації податкової політики України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Податкова політика України не є недосконалою. Про це свідчать не тільки світові рейтинги, а й показники макроекономічного розвитку країни. Це і скорочення доходів бюджету України через зниження рівня реальних податкових надходжень, і зниження рівня ділової активності, і гальмування інноваційно–інвестиційних процесів, і ще дуже багато економічних проблем, причиною

 © Л.З. СІТШАЄВА, 2011

яких є неузгодженість, нестабільність, неефективність податкової політики українського уряду.

Для того щоб правильно визначити пріоритетні напрямки реалізації податкової політики України на будь–якому етапі розвитку країни, насамперед, потрібно визначити головні проблеми у податковій політиці, яка є чинною сьогодні.

Перша та найскладніша проблема, яка існує в податковій системі України протягом усіх років незалежності і на сьогодні – це нестабільність та неузгодженість податкового законодавства. Всі ці роки в Україні були чинними безліч нормативно–правових актів, які ускладнювали податковий механізм в країні, не виконуючи свого головного призначення – регулювати податкові відносини. Це сотні законів та підзаконних актів: закони України, укази і розпорядження Президента України, постанови Верховної Ради України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Державної податкової адміністрації України. Головним нормативно–правовим актом, який регулював податкові відносини в Україні протягом 19 років незалежності, це Закон України «Про систему оподаткування», що було прийнято ще 25 червня 1991 року та майже щорічно він зазнавав змін [13].

Саме тому була нагальною проблема розробки та прийняття кодексу – єдиного законодавчого акту, в якому систематизовано норми, що належать до податкового права, податкового законодавства. В словнику юридичних термінів надається таке визначення терміну «кодекс»: кодекс – це кодифікований нормативно–правовий акт, який забезпечує детальне правове регулювання певної сфери суспільних відносин і має структурний розподіл на частини, розділи, підрозділи, статті, що певною мірою відображають зміст тієї чи іншої галузі права [14].

Отже, податковий кодекс – документ, який регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

Податковий кодекс [15], який було ухвалено Верховною Радою України 3 грудня та підписано Президентом України 6 грудня 2010 року, містить розділи про: загальні положення; адміністрування податків, зборів (обов'язкових платежів); податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; збір за першу реєстрацію транспортного засобу; екологічний податок; рентну плату за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України; рентну плату за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні; плату за користування надрами; місцеві податки і збори; плату за землю; спеціальні податкові режими; збір за користування радіочастотним ресурсом України; збір за спеціальне використання води; збір за спеціальне використання лісових ресурсів; особливості оподаткування платників податків в умовах дії угоди про розподіл продукції; прикінцеві та перехідні положення.

Згідно із статтею 9 розділу I «Загальні положення» Податкового кодексу [15] до загальнодержавних податків та зборів належать: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; збір за першу реєстрацію транспортного засобу, екологічний податок; рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України; рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні; плата за користування надрами; плата за землю; збір за користування радіочастотним ресурсом України; збір за спеціальне використання води; збір за спеціальне використання лісових ресурсів; фіксований сільськогосподарський податок; збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства (застосовується до 31 грудня 2014 року); мито; збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками; збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності.

Порівняння системи загальнодержавних податків, яка існувала в Україні протягом 19 років згідно із Законом України «Про систему оподаткування», та загальнодержавні податки, які будуть введені згідно з Податковим кодексом, прийнятим Верховною Радою від 3 грудня 2010 року, представлено у табл. 1.

До місцевих податків згідно із статтею 10 розділу I «Загальні положення» Податкового кодексу [15] належить: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; єдиний податок, до місцевих зборів – збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір.

Порівняння діючої системи місцевих податків та зборів і тих, які будуть введені згідно з Податковим кодексом представлено у табл. 2.

Отже, кількість загальнодержавних податків та зборів буде зменшено з 29 до 18, а місцевих – з 14 до 5.

Аналізуючи цей крок з точки зору досягнення стратегічних цілей податкових реформ в українській системі оподаткування, можна зробити висновок, що головною метою цієї реформи було скорочення кількості податкових платежів. Таким чином, було вирішено ключову проблему української податкової системи – велика кількість податкових платежів. Але такий крок не є ефективним за умови залишення невирішеними такі проблеми, як значні часові та фінансові затрати на сплату податків та високе податкове навантаження на фонд оплати праці.

Таблиця 1. Порівняльна таблиця загальнодержавних податків та зборів згідно з чинним податковим законодавством та Податковим кодексом [13, 15]

№ п/п	Чинні загальнодержавні податки та збори	№ п/п	Загальнодержавні податки та збори згідно з Податковим кодексом
1	Податок на додану вартість	1	Податок на додану вартість
2	Акцизний збір	2	Акцизний податок
3	Податок на прибуток підприємств, у тому числі дивіденди, що сплачуються до бюджету державними некорпоратизованими, казенними або комунальними підприємствами	3	Податок на прибуток підприємств
4	Податок на доходи фізичних осіб	4	Податок на доходи фізичних осіб
5	Мито	5	Мито
6	Плата за землю (земельний податок, а також орендна плата за земельні ділянки державної і комунальної власності)	6	Плата за землю
7	Рентні платежі	7	Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України
		8	Рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні
8	Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів	9	Збір за першу реєстрацію транспортного засобу
9	Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету	10	Плата за користування надрами
10	Збір за спеціальне використання природних ресурсів	11	Збір за спеціальне використання води
		12	Збір за спеціальне використання лісових ресурсів
11	Збір за забруднення навколишнього природного середовища	13	Екологічний податок
12	Збір за використання радіочастотного ресурсу України	14	Збір за користування радіочастотним ресурсом України
13	Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства	15	Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства
14	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками	16	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками
15	Збір у вигляді цільової надбавки до затвердженого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності	17	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності
16	Фіксований сільськогосподарський податок	18	Фіксований сільськогосподарський податок
17	Збір на обов'язкове державне пенсійне страхування		
18	Збір до Державного інноваційного фонду		
19	Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності		
20	Гербовий збір (застосовується до 1 січня 2000 року)		
21	Єдиний збір, що справляється у пунктах пропуску через державний кордон України		
22	Збори до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (початковий, регулярний, спеціальний)		
23	Збір за проведення гастрольних заходів		
24	Судовий збір		
25	Збір на соціально–економічну компенсацію ризику населення, яке проживає на території зони спостереження		
26	Державне мито		
27	Податок на нерухоме майно (нерухомість)		
28	Збір до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення		
29	Податок на промисел		

Таблиця 2. Порівняльна таблиця місцевих податків та зборів згідно з чинним податковим законодавством та Податковим кодексом [13, 15]

№ п/п	Чинні місцеві податки та збори	№ п/п	Місцеві податки та збори згідно з Податковим кодексом
1	Податок з реклами	1	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки
2	Комунальний податок	2	Єдиний податок
3	Готельний збір	3	Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності
4	Збір за паркування автотранспорту	4	Збір за місця для паркування транспортних засобів
5	Ринковий збір	5	Туристичний збір
6	Збір за видачу ордера на квартиру		
7	Курортний збір		
8	Збір за участь у бігах на іподромі, за виграш на бігах на іподромі, з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі		
9	Збір за право використання місцевої символіки		
10	Збір за право проведення кіно– і телезйомок		
11	Збір за проведення місцевого аукціону, конкурсного розпродажу і лотерей		
12	Збір за проїзд по території прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон		
13	Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери по слуг		
14	Збір з власників собак		

Високе податкове навантаження на фонд оплати праці також є причиною іншої проблеми в українській податковій системі – це високе податкове навантаження на бізнес, тобто на суб'єктів господарювання. З метою подолання цієї проблеми в Податковому кодексі [15] згідно із статтею 167 розділу IV «Податок на доходи фізичних осіб» для всіх доходів, одержаних у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які виплачуються платнику у зв'язку з відносинами трудового найму та в умовах цивільно–правового договору ставка податку складає 15 відсотків, у разі якщо загальна сума отриманих платником податку у звітному податковому місяці доходів перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, ставка податку становить 17 відсотків суми перевищення.

Отже, у Податковому кодексі [15] було зроблено крок до встановлення прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб. Але цей крок не може дати повноцінного ефекту через низький середньостатистичний рівень доходів населення України та недопрацьованість порядку адміністрування податку на доходи фізичних осіб.

Однією з поправок Президента України до Податкового кодексу, який було першим ухвалено 18 листопада 2010 року Верховною Радою України, було виключення першої глави розділу XIV «Спеціальні податкові режими», в якому йшлося про кардинальні зміни у спрощеній системі оподаткування. У відповідності з Податковим кодексом України від 18 листопада 2010 року кількість осіб, що могли б перебувати у трудових відносинах з фізичною особою – підприємцем, одночасно не могла б перевищувати чотири особи, та обсяг річного доходу не повинен був би перевищувати 300 тис. грн., з касовим апаратом – 600 тис. грн. [15]. Одним з негативних явищ, до яких міг би призвести такий крок, – це збільшення рівня безробітного населення через звільнення найманих працівників роботодавцями та зняття з реєстрації фізичних осіб–підприємців.

Але це була б лише видима соціальна проблема. Постійним, системним явищем стала б виплата хабарів з метою ухилення від сплати податків.

За даними щорічного міжнародного дослідження, проведеного Transparency International, Україна посіла у 2010 році 134–те місце з 178 країн світу за рівнем корупції з величиною індексу сприйняття корупції (ІСК) рівною 2,4 бала [16]. Отже, на сьогодні Україна вже є тотально корумпованою країною, і політична нестабільність в майбутньому може призвести ще к більшому погіршенню ситуації.

Реформи, які стосуються спрощеної системи оподаткування також могли б мати негативні наслідки не тільки для соціального, а й економічного розвитку окремих регіонів України та всієї країни. Скорочення обігу річного доходу приватних підприємців до 300 тис. грн. міг би призвести до падіння рівня платоспроможності платників єдиного податку, кількості приватних підприємств, загального рівня ділової активності в країні. На нашу думку, доцільним рішенням було би призначення прогресивної шкали оподаткування відповідно до розміру річного обігу на приватному підприємстві. Всі соціально–економічні показники країни щорічно індексуються залежно від рівня інфляції, індексів цін, змін у зовнішньоекономічному середовищі країни.

На сьогодні доцільним кроком з боку уряду було виключення з Податкового кодексу реформ, що стосувалися спрощеної податкової системи, але для майбутнього ро–

звитку малого та середнього бізнесу є важливою оптимізація спрощеної системи оподаткування у відповідності з потребами часу та ринкових умов.

Отже, більш справедливою та фіскально ефективною була би така реформа у спрощеній системі оподаткування, коли граничне значення обігу річного доходу буде значно вище ніж цифра 300 тис. грн. та ставка єдиного податку буде змінюватися залежно від рівня обігу та виду діяльності підприємця.

Таким чином, можна зробити висновок, що визначення пріоритетних напрямів податкової політики України в сучасних умовах необхідно проводити через призму податкових реформ та можливих наслідків реалізації цих реформ в майбутньому.

На нашу думку, пріоритетними напрямами податкової політики України в сучасних умовах є:

– збалансування інтересів держави і платників податків;

– формування стабільної, гнучкої та зручної системи оподаткування;

– забезпечення фіскальної ефективності податкової системи України;

– реалізація регулятивного потенціалу податкової політики;

– адаптація податкової політики країни до вимог світової тенденції трансформації оподаткування.

Висновки

У ході дослідження було виявлено, що податкова політика, яку проводить сьогодні уряд України, може мати в майбутньому зовсім інший ефект, ніж очікується. Будь-які зміни в податковій політиці мають супроводжуватися відповідними змінами у інших ланках державного регулювання економіки країни: бюджетній, банківсько-кредитній, соціальній, інноваційно-інвестиційній та інших. Аналіз податкових реформ, які стосуються скорочення кількості податкових платежів, зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці показав, що на сучасному етапі реалізації податкової політики український уряд намагається вирішити лише тактичну проблему підвищення фіскальної ефективності податкової системи. Результатом дослідження є формування стратегічних напрямків реалізації податкової політики України.

Література

1. Налогообложение: теории, проблемы, решения / В.П. Вишневский, А.С. Веткин, Е.Н. Вишневская и др.; под общ. ред. В.П. Вишневского. – Донецк: ДонНТУ, ИЭП НАН Украины, 2006. – 504 с.

2. Соколовська А.М. Податкова система України: теорія та практика становлення. – К.: НДФІ, 2001. – 372 с.

3. Кризові явища у світовій економіці та антикризова політика України / В.М. Геєць, О.І. Барановський, Ю.В. Василенко, Т.П. Вахненко, С.О. Кораблін; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2002. – 76 с.

4. Податкова система України / В.М. Федосов, В.М. Опарін, Г.О. П'ятаченко та ін.; за ред. В.М. Федосова. – К.: Либідь, 1994. – 464 с.

5. Сутормiна В.М., Федосов В.М. Держава – податки – бізнес. – К.: Либідь. – 1998. – 235 с.

6. Шаблиста Л.М. Податки як засіб структурної перебудови економіки. – К.: Ін-т економіки НАНУ, 2000. – 219 с.

7. Мельник П.В. Податкова система України: Практикум. – Ірпінь.: Академія ДПС України, 2005 – 256 с.

8. Василик О.Д. Податкова система України: Навч. пос. – К.: ВАТ «Поліграфкнига», 2004. – 93 с.

9. Фінанси: підручник / С.І. Юрій, В.М. Федосов, Л.М. Алексеєнко, І.В. Зятковський, О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2008. – 611 с.

10. Державна фінансова політика та прогнозування доходів бюджету: Моногр. / М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, Т.І. Єфименко, В.Л. Андрущенко, Н.М. Бабіч, В.Ф. Беседін, І.В. Беседін, І.В. Богдан, В.М. Богомазова; Н.-д. фін. ін-т при М-ві фінансів України. – К., 2004. – 711 с.

11. Податкова політика України: концептуальні засади теорії та практики: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.04.01 / А.І. Крисоватий; Терноп. держ. екон. ун-т. – Т., 2006. – 32 с.

12. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: Монографії / П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул, З.С. Варналій [та ін.]; за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання України. – 2008. – 675 с.

13. Закон України «Про систему оподаткування» редакція від 16.06.2010 р. – [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: http://zakon.rada.gov.ua

14. Словник юридичних термінів: Навч. посіб. / Уклад. В.П. Марчук. – К.: МАУП, 2003. – 128 с.

15. Текст Податкового кодексу України №7101-1 від 03.12.2010 р. /Офіційний веб-сайт Верховної Ради України, законопроекти. – [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: http://gska2.rada.gov.ua

В.Г. ПІДВИСОЦЬКИЙ,
заввідділом, НДЕІ,
Т.Б. ПАППУ,
с.н.с., НДЕІ

Транскордонні кластери: європейський досвід створення та розвитку

У статті розглянуто європейський досвід розвитку транскордонних кластерів, а також проаналізовані можливості його застосування в Україні.

В статье рассмотрен европейский опыт развития трансграничных кластеров, а также проанализированы возможности его применения в Украине.

© В.Г. ПІДВИСОЦЬКИЙ, Т.Б. ПАППУ, 2011